

Urinari

JOAN FRANCESC MIRA

Un urinari, o siga, un pissador, un *pissoir*, un *pisciatoio*, un *meadero*, aquest és l'objecte "trobat", el *ready made*, l'obra d'art essencial,

que ara fa exactament cent anys va revolucionar, o això diuen, la història cultural contemporània. Com la relativitat d'Einstein, l'*Ulysses* de Joyce, la psicoanàlisi de Freud, coses així, una importància equivalent: la història de l'art, segons hom pot i podrà llegir aquests dies i setmanes als diaris, es divideix substancialment en dues etapes: abans i després d'aquella tassa invertida d'urinari públic. Jo no diré que no, perquè no m'agrada oposar-me al criteri universal dels entesos en una matèria (que en aquesta són coneguts en general sota el nom de "crítics", un nom que imposa submissió i respecte...), ni vull acusar-me a mi mateix de mestretites banal, saberut marginal o simplement d'inepte i reaccionari. Això era, doncs, que el maig del 1917, un pintor francès ja una mica cèlebre a París (no tant com Picasso o Matisse, certament), arribat poc abans a Nova York fugint de la guerra, va tindre una idea peculiar, insòlita, i sembla que aproximadament genial. La història és ben coneguda i ara mateix profusament repetida: Duchamp i altres col·legues "avantguardistes" havien fundat una Societat d'Artistes Independents, que tenia com a principi sagrat admetre en les seues exposicions qualsevol objecte presentat com a obra d'art, però quan l'artista Duchamp hi portà aquell pissador, trobat en una botiga del ram sanitari, degué resultar que l'avantguardisme era excessiu per als organitzadors, i

no el van acceptar, al·legant que era antiestètic i vulgar, i sobretot que no era realment una obra artística, no havia estat fet pel tal "R.Mutt" que la firmava. A partir d'ací, comença la llegenda: l'"autor de l'obra" —presentada amb pseudònim i amb el títol *Fountain*— se la va endur d'amagat, després un fotògraf famós, Alfred Stieglitz, la va retratar, i el retrat, no tant l'urinari mateix, esdevingué veloçment una icona universal. Poc després, un col·laborador anònim de la revista *Blind Man*, del moviment Dada, va defensar l'"escultura" rebutjada, afirmant que "Si Mr. Mutt amb les seues mans ha fet o no la font, no té importància. Ell la va ESCOLLIR. Va prendre un article ordinari de la vida, i el va situar de tal manera que el seu significat utilitari desaparegué sota el nou títol i punt de vista... i creà un pensament nou sobre aquest objecte". Sembla que el col·laborador anònim era Marcel Duchamp mateix, i això voldria dir que no es tractava d'una broma o d'un simple intent de comprovar la tolerància dels amics avantguardistes.

«L'"AUTOR DE L'OBRA" —PRESENTADA AMB PSEUDÒNIM I AMB EL TÍTOL 'FOUNTAIN'— SE LA VA ENDUR D'AMAGAT, DESPRÉS UN FOTÒGRAF FAMÓS, ALFRED STIEGLITZ, LA VA RETRATAR, I EL RETRAT, NO TANT L'URINARI MATEIX, ESDEVINGUÉ VELOÇMENT UNA ICONA UNIVERSAL»

Pareix, doncs, que Duchamp sabia el que feia, però no estic gens segur que poguera comprendre o preveure el terrabastall que aquella pensada havia de provocar. Amb un simple gest, anecdòtic i aparentment irrellevant, havia llançat a la paperera les nocions tradicionals d'obra d'art i d'identitat artística: les implicacions per a la manera com l'artista pot percebre el seu paper en la producció d'objectes, serien de llarg abast i irreversibles. Poc després, Duchamp es distancià a poc a poc de la seua faena de pintor, per a dedicar-se, amb èxit escàs, a la passió pels escacs. Però, passat prop de mig segle, el 1964, afirmava: "El Pop Art és un retorn a la pintura 'conceptual', virtualment abandonada excepte pels surrealistes, des de Courbet, en favor de la pintura retinal... Si agafes un pot de sopa Campbell i el repeiteixes 50 vegades, no estàs interessat en la imatge retinal. Allò que t'interessa és el concepte que vol posar 50 pots de sopa Campbell sobre una tela". Reflexió impecable: els pots de sopa d'Andy Warhol són la il·lustració perfecta d'una branca sencera del que en solem dir "art contemporani" (contemporani *nostre*, és clar: dels que venim de prop o de lluny del segle XX: encara no sabem quin art consideraran contemporani els nostres néts i besnéts, almenys els meus...), la branca més "realista" si se'm permet el nom. La més centrada en l'objecte mateix, trobat o produït, la de Warhol i companys del Pop Art, certament, però també, d'un costat, la de la pipa exacta firmada *Ceci n'est pas une pipe* de Magritte, la dels retrats i els paisatges urbans d'Antonio López, i, si voleu, la dels volums de Jaume Plensa o de Botero. Amb una derivació, per a mi lamentable i sense gràcia, però sembla que econòmicament molt rendible, que produeix taurons en urnes de formol o cranis coberts de diamants: conceptual o empresarial, no sé. En qualsevol cas, estic segur que Joan Fuster no tornaria a escriure de la mateixa manera *El descrèdit de la realitat*. I un altre dia potser parlarem de política (francesa).